

Agentschap NL
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

KRANT DUURZAME GEBIEDSONTWIKKELING

OKTOBER, 2011

MET RECENTE ONTWIKKELINGEN EN VISIES, DE AANPAK VAN AGENTSCHAP NL EN EEN
OVERZICHT VAN INSPIRERENDE VOORBEELDEN, INSTRUMENTEN EN PUBLICATIES

>> Als het gaat om duurzaamheid,
innovatie en internationaal

JAN ROTMANS
Initiatiefnemer Platform
Duurzame Gebiedsontwikkeling

“NU GAAN WE OOGSTEN”

Op de eerste landelijke netwerkdag, ruim een jaar na de start van het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling, presenteert Jan Rotmans een – naar hij hoopt – ‘geruchtmakend’ manifest. De geestelijk vader van het Platform, hoogleraar duurzaamheid en transitie aan de Erasmus Universiteit, vindt het de hoogste tijd voor een stap voorwaarts. “Nu gaan we oogsten.”

VIJF VRAGEN & ANTWOORDEN

Waarom dit manifest?

“We zijn het afgelopen jaar bezig geweest met de opzet en de organisatie van het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling. Dat heeft veel tijd gekost, maar nu willen we verder. We hebben gezaaid; nu gaan we oogsten. Dit manifest is daarvoor bedoeld. We gaan er ook mee naar buiten in de landelijke en de sociale media.”

Wat is het ‘geruchtmakende’ eraan?

“Wij stellen dat de economische crisis een zegen is voor de gebiedsontwikkeling in Nederland. Die crisis dwingt namelijk iedereen om pas op de plaats te maken en goed na te denken hoe het verder moet. Wat ons betreft is dat anders dan tot nu toe.”

Een voorbeeld?

“De Haarlemmermeer. Daar liggen ontwikkelingen al tijden stil. Grootse plannen, onder meer voor een bedrijventerrein, komen niet van de grond, terwijl boeren daar nota bene al zijn onteigend. Je kunt je dan afvragen of het wel klopt wat men daar doet. Moeten we niet denken aan een transformatie? Zijn die nieuwe ontwikkelingen überhaupt wel nodig? Die tegendraadse vragen moeten worden gesteld.”

Het Platform wil graag tegendraads zijn?

“Ja. We willen twee dingen bereiken: de discussie over duurzame gebiedsontwikkeling nieuw leven inblazen, want die ligt door de crisis stil. En we willen de praktijk verder helpen. De afgelopen maanden hebben we dat gedaan: we hebben bijeenkomsten belegd, we zijn actief in lopende projecten in Almere, Rotterdam en het ‘Boerenhart’ in Midden-Nederland. We hebben mensen benaderd, bijeenkomsten georganiseerd en concrete steun verleend. Het kan echt anders! Kijk naar de Stadshavens in Rotterdam. Daar beginnen we met duurzaam bouwen op het water. Vervolgens bouwen we de duurzaamheidsambities stap voor stap uit. Zo kun je ‘verwegdenken’ en de concrete praktijk goed verenigen.”

Zit men op uw inbreng te wachten?

“Onze boodschap is niet altijd even gemakkelijk. Toch zal het moeten, want er is te veel verrommeld in Nederland. Wij jagen de discussie over duurzaamheid in gebiedsontwikkeling aan. We willen daarbij graag een luis in de pels zijn. Daarom bestaat het Platform ook maar drie jaar, of misschien iets langer. Het mag niet institutionaliseren.”

Meer informatie over het platform vindt u op www.platformdgo.nl

PETERSCHUTHOF
Unitmanager gebiedsontwikkeling, Agentschap NL

“SAMENWERKING MET PLATFORM MAAKT DRAAGVLAK BREDER”

In 2010 heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) opdracht gegeven aan Agentschap NL om een meerjarig programma Duurzame Gebiedsontwikkeling (DGO) op te zetten. Doel is het stimuleren en ondersteunen van een breed gedragen transitie naar duurzame gebiedsontwikkeling, en opschaling van kennis en ervaringen naar de ‘mainstream’ van de Nederlandse gebiedspraktijk. Agentschap NL werkt daarin nauw samen met het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling, dat recentelijk is opgericht en bestaat uit marktpartijen, kennisinstellingen en overheden. Peter Schuthof, unitmanager gebiedsontwikkeling bij Agentschap NL, vertelt.

Praktijkateliers

“DGO is een koepelprogramma, waarin experts van Agentschap NL uit verschillende werkvelden hun kennis bundelen en op maat aanbieden aan koplopergebieden. Dit hebben we vanaf 2010 gedaan via zogenaamde praktijkleerateliers. Door ondersteuning van deze gebiedsontwikkelingen zien we onder meer welk integraal instrumentarium goed werkt of juist ontbreekt. Zonodig geven we een aanzet tot ontwikkeling van ontbrekend instrumentarium. Ook koppelen we beleidssignalen terug aan het ministerie.”

Reviews

“Door de samenwerking met het Platform wordt het draagvlak en de toekomstbestendigheid van duurzame gebiedsontwikkeling alleen maar groter”, meent Schuthof. Dit najaar start Agentschap NL samen met het Platform met reviews van de koploperprojecten. “We beginnen met Greenport Venlo. In zo’n traject kijkt een multidisciplinair team van experts structureel en nadrukkelijk mee naar wat er op de locaties gebeurt. Dat levert nieuwe inzichten en contacten op, waar deze en vergelijkbare gebiedsontwikkelingsprojecten mee verder kunnen.” Agentschap NL verdwijnt daarna niet helemaal uit beeld. “Per locatie kijken we hoe we verder gaan, welke rol wij gaan spelen. Maar dat het minder wordt, mede door de bezuinigingen bij de rijksoverheid, is een ding dat zeker is.”

Wat kan Agentschap NL bijdragen aan de projecten?

Peter Schuthof: “Ten eerste het denken over duurzaamheid in de volle breedte bij de locaties tussen de oren krijgen en integraal leren kijken en werken. Ten tweede hebben we veel kennis- en leerervaringen opgedaan en leggen we de focus op een aantal kernvragen. Die gaan onder meer over financiering, risicobeheersing, internationaal opereren, EU-fondsen en coalitievorming.”

“De complexiteit maakt de opgaven ingewikkelder, een top-down-aanpak werkt niet meer”

Dynamiek

Schuthof: “Ik merk dat het duurzaam denken bij de overheid en zeker bij het bedrijfsleven steeds meer vanzelfsprekend is. De oude manier van gebiedsontwikkeling is door de crisis niet meer mogelijk. Ook marktpartijen moeten breder kijken en oog hebben voor de belangen van anderen. De complexiteit maakt de opgaven ingewikkelder; een top-down-aanpak werkt niet meer. En vergeet niet dat het bedrijfsleven baat heeft bij het meedenken en werken aan de vragen die de samenleving in deze tijd stelt. Duurzame projecten staan goed in je portfolio.”

NIEUWE PUBLICATIE OVER FINANCIERING DGO TOEKOMSTWAARDE NU

De publicatie geeft een overzicht van reeds toegepaste methodieken, instrumenten en ideeën op het gebied van de financiering van duurzame gebiedsontwikkeling. De kennis is bijeengebracht door Agentschap NL, het Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB) en werkgroep Toekomstwaarde NU van de Community of Practice Oneindig

Laagland. De publicatie laat zien dat meerdere actoren belang hebben bij de meerwaarde van een hoge kwaliteit van gebiedsontwikkeling en dat zij er ook in willen investeren.

U vindt de publicatie op www.agentschapnl.nl/duurzamegebiedsontwikkeling
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Gé Huismans, ge.huismans@agentschapnl.nl

HERSTRUCTURERING VIA 'DE WINDBANK'

Ook vanuit de invalshoek windenergie is Agentschap NL bezig met duurzame gebiedsontwikkeling. Een team van windenergiespecialisten begeleidt projecten in heel Nederland met het realiseren van windenergie. Dit gebeurt vanuit een strategie die begint met lokaal draagvlak creëren. Concreet betekent dit: alle belanghebbenden vroegtijdig betrekken en verbinden aan een gezamenlijk doel. En door verschillende belangen van betrokkenen in kaart te brengen en te koppelen probeert het team acceptatie te bevorderen en weerstand te voorkomen.

Daarnaast draagt Agentschap NL bij aan het oplossen van specifieke knelpunten. Herstructurering van verouderde windparken wordt steeds noodzakelijker in Nederland. Met ondersteuning van Agentschap NL is recent onderzocht hoe het opruimen van oude solitaire windturbines gecombineerd kan worden met het realiseren van nieuwe, modernere exemplaren. Het model van 'de windbank' is daarbij kansrijk. Huidige turbine-eigenaren storten hun eigendomsrechten (windrechten) in een windbank en wisselen die in tegen eigendomsrechten in een nieuw te realiseren windpark met krachtigere turbines op een betere locatie. Meer informatie kunt u vinden op www.agentschapnl.nl/windenergieopland

MOEIZAME INNOVATIE IN ROERIGE TIJDEN

Dit was het thema van de MIRT-conferentie (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport), die begin september plaatsvond. Onder andere Siebe Riedstra (secretaris generaal I&M) en Geert Teisman (NederLandBovenWater) gaven tijdens deze conferentie hun visie op de regionale opgave, nu het Rijk zich terugtrekt op kern- en kerngebieden. Aan de orde zijn fundamenteel nieuwe verhoudingen tussen publiek, privaat en particulier en nieuwe verdienmogelijkheden met een nadruk op sociale innovaties in plaats van meer instrumenteel gerichte innovaties.

"Deze dag is een nieuw kansrijk programma voor regionale ontwikkeling gestart."

Peter van Rooy, NederLandBovenWater

Agentschap NL organiseerde deze conferentie samen met het NederLandBovenWater programma, vereniging Deltametropool en Royalhaskoning. Agentschap NL leverde inbreng over herstructurering van windenergie, sociale leerprocessen bij duurzame gebiedsontwikkeling, bodem en ondergrond als drager voor gebiedsontwikkeling en financieringsconstructies. Een verslag van de conferentie kunt u vinden op www.nlbw.nl

PRAKTIJKATELIERS UITGELICHT

ALEX VAN OOST

Programmamanager Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling

REVIEWS: OP ZOEK NAAR WAT WERKT EN NIET WERKT

Nog dit najaar starten de Reviews Duurzame Gebiedsontwikkeling in de koplopergebieden/praktijkateliers. Greenport Venlo (Floriadeterrein) bijt het spits af; in 2012 volgen een aantal andere. Wat is daarvan te verwachten? Programmamanager Alex van Oost geeft antwoord.

Vanaf najaar 2011 onderneemt een kernteam, ondersteund door experts, onder leiding van Van Oost een soort *roadshow* langs de paradepaardjes van duurzame gebiedsontwikkeling in Nederland: van Den Haag tot Utrecht en van Almere tot Rotterdam. Alex van Oost vergelijkt een review met het maken van een foto: "We maken een *quick scan* duurzaamheid van de huidige praktijk in het gebied. Zowel kwantitatief als kwalitatief. Wat zijn de ambities, wat is gepresteerd? Wat brengt succes, wat houdt succes tegen? Als ergens bijvoorbeeld een lokaal energiebedrijf is opgericht, wat heeft er dan voor gezorgd dat dat is gelukt?"

De metafoer van de foto is niet helemaal adequaat. Het gaat namelijk nadrukkelijk om een wederkerig proces. Van Oost en zijn *crew* beleggen steeds interactieve workshops met nauw betrokkenen uit het gebied. In een dialoog wordt gezamenlijk het duurzame gebiedsprofiel neergezet, de urgentie benoemd, de probleemstelling verduidelijkt. Van Oost: "In de praktijk zal het er vooral uitzien als een brainstormsessie. Iedereen kan daar ideeën en problemen vrijelijk bespreken."

Dat is geen vluchtige exercitie. Van Oost: "We willen waarde helpen toevoegen. We bereiden ons goed voor, hebben vooraf contact met mensen uit het betrokken gebied en we stellen een diagnose in teamverband. Het is halen én brengen: we doen kennis op, maar brengen ook expertise in. Het verkregen beeld geeft ook weer voeding aan het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling." Indien nodig zal kritiek niet worden geschuwd, maar altijd in een opbouwende sfeer: "Als we denken dat iets beter kan, zullen we dat aangeven. Onze onafhankelijke positie maakt dat mogelijk. De intentie is om van elkaar te leren. En het einddoel is altijd een impuls geven aan de gebiedsontwikkeling."

De reviews zullen de werkzame bestanddelen van geslaagde duurzame gebiedsontwikkeling aan het licht brengen. Dat dit vaak staat of valt met mensen, is inmiddels een open deur. Van Oost probeert dieper te komen: "Is succes toe te schrijven aan het sturen op vertrouwen? Hoe doe je dat dan? In de verzameling persoonlijke verhalen die we gaan optekenen, willen we zogenoemde patronen, specifieke werkingsprincipes, herkennen. Daarvan kunnen we leren, die kunnen we doorvertalen naar algemene spelregels. We denken er daarom over een community van mensen te creëren, een kennis- en leeromgeving van en voor nauw betrokkenen die hun persoonlijke ervaringen onderling kunnen delen."

Meer informatie over het platform vindt u op www.platformdgo.nl

STATIONSGBIED UTRECHT

Hoe kom je tot versterking van duurzame ambities in een van de grootste en ingewikkeldste binnenstedelijke gebiedsontwikkelingsprojecten van Nederland, een 'rijdende trein' die al vol op stoom ligt? Dat is de kernvraag in het Praktijkatelier Stationsgebied Utrecht.

Na jaren van voorbereiding wordt het Stationsgebied van Utrecht vanaf 2010 ingrijpend aangepakt. Het programma omvat een compleet nieuwe OV-terminal, woningen, bioscoop, een vernieuwd Muziekcentrum, stadskantoor en een bibliotheek. Daarnaast wordt het winkelcentrum Hoog Catharijne grootscheeps gerenoveerd. Dat alles in combinatie met een weer uitgegraven Catharijnesingel en verbetering van de openbare ruimte. De som van de publieke en private investeringen belooft ruim drie miljard euro.

In het Masterplan voor het Stationsgebied was duurzaamheid niet als afzonderlijk doel geformuleerd. Het College van B&W en de gemeenteraad van Utrecht hebben in 2008 de ambitie uitgesproken om dat wel te doen. Zo moet het Stationsgebied in 2030 CO₂-neutraal zijn, moet het duurzaam worden ingericht, ontworpen en gebouwd, en moet duurzaamheid worden verankerd in de procesvoering van alle betrokken organisaties. In 2009 is – met input van Agentschap NL – een Catalogus Duurzaamheid opgesteld, om steun en enthousiasme bij gebruikers en bedrijven voor nieuwe initiatieven te vergroten.

Agentschap NL jaagt de duurzaamheidsambities verder aan in de vorm van workshops en het praktijkatelier. Dat gebeurt bijvoorbeeld concreet door gericht advies over warmte-koudeopslag en ondergronds afvaltransport. Maar het gaat ook om aanmoediging van ambities op het gebied van sociale duurzaamheid, advies op strategisch en bestuurlijk niveau, het delen van duurzaamheidsambities met andere gebruikers van het gebied, en het ontwikkelen van een gezamenlijke set van duurzaamheidswaarden bij alle betrokkenen (een 'collectief mentaal eigenaarschap').

Naam Stationsgebied Utrecht

Locatie Utrecht

Betrokken partijen Gemeente Utrecht (Projectorganisatie Stationsgebied), Corio, Jaarbeurs Utrecht, NS, ProRail

Contactpersoon Agentschap NL Raymond Linssen, raymond.linssen@agentschapnl.nl

Links www.cuzo30.nl, www.nieuwhoogcatharijne.nl

OVERIGE PRAKTIJKATELIERS

- Almere Hout Noord
- Rijnburg Utrecht
- Westflank Haarlemmermeer en Amsterdam Connection Trade

- Spoorzone Enschede
- Heijplaat Rotterdam

Meer informatie over de praktijkateliers vindt u op www.agentschapnl.nl/duurzamegebiedsontwikkeling

WOUTER DE JONG

Voorzitter Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling

“DUURZAME ONTWIKKELING MOET GEWOON WORDEN”

“Het is nu tijd om de switch te maken naar veel duurzamere gebiedsontwikkeling”, is de stellige overtuiging van Wouter de Jong, voorzitter van het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling. “Duurzaam is niet duur. Als je er nu mee begint, kun je er op vrij korte termijn al geld mee besparen en kasstromen genereren waardoor de ontwikkelingen op gang kunnen komen. Dat hopen we in concrete projecten zichtbaar te maken.”

Werkmethode

Die projecten zijn in eerste instantie de koplopers van duurzame gebiedsontwikkeling waar Agentschap NL zich aan heeft verbonden. De Jong: “In onze club zitten vertegenwoordigers van alle bij ruimtelijke ontwikkeling en duurzaamheid betrokken organisaties; de vastgoedbranche, projectontwikkelaars, corporaties, architecten, overheden, wetenschappers en landschapsdeskundigen. We willen samen met Agentschap NL een

werkmethode ontwikkelen waarin we niet alleen voorschrijven wat moet gebeuren, maar juist interactief met de samenleving, met partijen die al bezig zijn, leren welke concepten en aanpakken werken.”

“Interactief met de samenleving, met partijen die al bezig zijn, leren welke concepten en aanpakken werken”

Ambities

Het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling is een jaar geleden opgericht door het toenmalige ministerie van VROM, op initiatief van Jan Rotmans (zie voorpagina). De opdracht was om als inspirator en katalysator vaart te brengen in de nieuwe manier van ontwikkelen. “Dat is hard nodig”, vindt De Jong. “Er wordt wel veel over duurzame gebiedsontwikkeling gesproken, maar in de praktijk blijft het bij kleinschalige projecten, die boven-

dien niet erg ambitieus van karakter zijn.” Hij weet dat de praktijk weerbarstig is, maar er ligt nu een goede kans om forse stappen in de goede richting te zetten. “De oude verdienmodellen werken niet meer, om de doodeenvoudige reden dat we als samenleving niet in staat zijn om die manier van werken vol te houden. Duurzaamheid is duur, is de gedachte, maar als je duurzaamheid goed en breed aanpakt, dan verdienen je er geld mee.”

Inspiratie

“De visie en werkwijze van het platform is geënt op de people-planet-profit driehoek”, legt Wouter de Jong uit. “Op alle drie deze gebieden moet vooruitgang komen.” Hij noemt het Stationsgebied Utrecht een inspirerend voorbeeld van wat er kan als je ambities en opgaven verbindt. “Daar spreekt de innovatieve aanpak van de bodemverontreiniging mij aan. Die is verbonden met het gemeenschappelijk gebruik van warmte-koudeopslag voor de hele binnenstad van Utrecht. De dynamiek van grondwaterstromen wordt benut, door bacteriën toe te voegen, om het schoonmaakproces te versnellen.”

Over drie jaar moet duurzaamheid niet meer bijzonder zijn, is de diepe wens van de voorzitter van het Platform. “Het is gewoon geworden, omdat dan breed het inzicht is doorgebroken dat je er op de lange termijn financieel voordeel van hebt als je gebieden duurzaam ontwikkelt.”

PRAKTIJKATELIERS UITGELICHT

GREENPORT VENLO

Optimaal gebruik maken van het moment, verbindingen leggen en snel schakelen; dat is de kern van het succes dat Greenport Venlo op het gebied van duurzaamheid nu al is.

De Floriade 2012 gaat Venlo op de kaart zetten als een innovatieve en duurzame tuinbouwregio in Europa. Na afloop van de Wereldtuinbouwtentoonstelling, die naar schatting twee miljoen bezoekers zal trekken, ligt er bij het klaverblad van de A73 en A67 een groen gebied dat onder meer als werklandschap gaat dienen voor duurzame agrarische en logistieke bedrijven.

Twee opvallende gebouwen zijn de iconen van duurzaamheid tijdens en na de expositie. Villa Flora, een groot grotendeels glazen tentoonstellingsgebouw, gaat na de Floriade dienen als kantoor- en bedrijfsgebouw voor retailers, expo en retail, horeca en productie gericht op duurzaamheid en groene energie. De Innovatoren, een opvallend bouwwerk van 70 meter hoog, markeert de entree van de expositie en maakt het als kennis- en innovatiecentrum deel uit van businesspark Venlo GreenPark.

Sinds 2005 loopt de gebiedsontwikkeling Greenport Venlo Klavertje 4, waarin vijf gemeenten, de Provincie Limburg en het bedrijfsleven samenwerken. Integrale ontwikkeling op een duurzame manier is vanaf het begin het uitgangspunt, met het principe van ‘Cradle to Cradle’ als leidraad. Agentschap NL is bij deze bijzondere gebiedsontwikkeling betrokken om duurzaamheid in brede zin onder de aandacht te brengen, daarvoor vitale coalities te smeden en de meetbaarheid ervan scherper te krijgen.

Naam Greenport Venlo

Locatie Venlo

Betrokken partijen de gemeenten Venlo, Venray, Horst aan de Maas, Gennep en Peel en Maas, de Provincie Limburg, BAM utiliteitsbouw, Pellikaan

Andere belangrijke adviseurs/partijen Nederlandse Tuinbouwraad, Arcadis, Dura Vermeer, Interpolis

Contactpersoon Agentschap NL Marion Bakker, marion.bakker@agentschapnl.nl

Links www.floriade.nl, www.regiovenlo.nl

ERASMUSVELD DEN HAAG

In het zuidwesten van Den Haag, tussen Morgenstond-Zuid en Wateringse Veld, moet de duurzaamste wijk ter wereld verrijzen: Erasmusveld. De wijk, helemaal gebouwd volgens het ‘Cradle to Cradle’-principe, gaat uiteindelijk energie (op)leveren in plaats van verbruiken. Hoe is zo’n hoge ambitie overeind te houden en waar te maken? Dat is de centrale vraag in het Praktijkatelier Erasmusveld.

De 750 nieuwe woningen van Erasmusveld worden ingepast in een volkstuinencomplex, in combinatie met de herontwikkeling van een sportterrein. Zo ontstaat een tegelijk groene en stadse woonomgeving die internationaal toonaangevend moet worden op het gebied van energie, (regen)water, omgang met materialen, afval, groen, gezondheid, mobiliteit en veiligheid.

Op het gebied van energie gaan de gedachten uit naar een biovergistingsinstallatie op rioolwater van de woningen en organisch afval uit volkstuinencomplex, en naar gebruik van wind- en zonne-energie op het schaalniveau van de wijk: deels collectief, deels op gebouwniveau. In Erasmusveld is daarnaast volop ruimte voor ecologie, groen, sport, ondernemerschap en recreatie. Verkeer en vervoer, inclusief parkeren, worden duurzaam aangepakt. Den Haag krijgt er een paradepaardje bij: een klimaatbestendige en -neutrale wijk, waar kringlopen van energie, water en materialen nauw op elkaar aansluiten en in samenhang met elkaar als natuurlijk organisme functioneren.

Op weg naar de realisatie van zo’n hoge ambitie helpt Agentschap NL bij het vinden van antwoorden op vele en uiteenlopende vragen. Hoe krijgen we grondeigenaren (ontwikkelaars en particuliere opdrachtgevers) zover dat zij gaan bouwen volgens deze visie? Hoe betrekken we andere partijen daarbij? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat huidige ontwikkelingen bijdragen aan de toekomstvisie, of in ieder geval niet belemmerend werken? Hoe voorkomen we dat extra bouwkosten op de grondwaarde gaan drukken? En is het bijvoorbeeld zinvol om als gemeente een lokaal energiebedrijf op te richten?

Naam Erasmusveld

Locatie Den Haag

Betrokken partijen Gemeente Den Haag, Panagro en Bouwfonds, particuliere opdrachtgevers

Contactpersoon Agentschap NL Gé Huismans, ge.huismans@agentschapnl.nl

Links www.erasmusvelddenhaag.nl

INSPIRERENDE SITES EN PUBLICATIES

Energieambities bij gebiedsontwikkeling

Met het rapport 'Centraal stellen van duurzame energieambities in het gebiedsontwikkelingsproces', biedt Agentschap NL handvatten aan gemeenten om energieambities te borgen bij integrale duurzame gebiedsontwikkeling. Het rapport geeft een overzicht van het proces, instrumenten en energieconcepten. Het rapport kunt u vinden op www.agentschapnl.nl/gebiedsontwikkeling

De kunst van duurzame energietransitie

In de brochure 'De kunst van duurzame energietransitie' presenteert Agentschap NL vijf toonaangevende projecten waar innovatieve energieconcepten zijn geïntroduceerd. Het gaat om projecten in Zuid-Holland (Zuidplaspolder, Den Haag (Zuid-west), Delft en Amsterdam (Noord en IJburg)). In de brochure leest u hun ervaringen met energietransitie: Hoe organiseren zij deze energietransitie? Welke bestuurlijke processen spelen zich af? Hoe komen samenwerkingsverbanden tot stand? U vindt de brochure op www.agentschapnl.nl/gebiedsontwikkeling

Handreiking Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling

Het ministerie van I&M stelt de handreiking beschikbaar voor gemeenten, marktpartijen en bestuurders. Deze handreiking presenteert een gebiedsgerichte invalshoek waarbij duurzaamheidsaspecten in samenhang worden bekeken. De samenhang tussen thema's is beschreven vanuit maatschappelijke opgaven. De handreiking biedt ook informatie over proces, instrumentarium en kansrijke 'sjablonen' die in de praktijk worden

gehaant, zoals 'gezonde wijk', 'klimaatvriendelijke wijk' en 'duurzaam woon-werklandschap'. Meer informatie kunt u vinden op www.ruimtexmilieu.nl

Succesvolle internationale voorbeelden

Wat is het geheim achter succesvolle internationale voorbeelden DGO? En wat kunnen Nederlandse steden daarvan leren? Deze vragen staan centraal in het rapport *Urban Development: the State of the Sustainable Art* van DRIFT (Dutch Research Institute for Transitions), Urgenda, TU Delft en INTI (International New Town Institute). Het rapport is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Almere, het Stadsmanifest Almere 2.0, de provincie Flevoland en het ministerie van I&M. In de studie zijn integrale duurzaamheidsanalyses gemaakt van negen steden die zich onderscheiden met opvallende duurzaamheidsprestaties: Portland, Kopenhagen, Freiburg, Tampines, Canberra, Curitiba, San Francisco, Detroit en Chicago. Dit is vergeleken met de nog jonge ontwikkeling van Almere. Het rapport is te downloaden via www.urgenda.nl

Nieuwe energie voor mobiliteit
Het inspiratieboek 'Nieuwe energie voor mobiliteit' beschrijft duurzame mobiliteitsprojecten van negen gemeenten en een project van de waterschappen. Zoals het inzetten van stadsdistributie voor het bezetten van de winkels in de binnenstad, parkeergarages met elektrische oplaadpunten, verbeterde voorzieningen voor fietsers en productie van groen gas door de waterschappen bij rioolwaterzuiveringsinstallaties. Het boek is bedoeld om kennisuitwisseling tussen gemeenten te bevorderen. Het is samengesteld op initiatief van Het

Klimaatverbond en Agentschap NL in opdracht van het ministerie van I&M. De selectie van onderwerpen is samen met het Themateteam Duurzame Mobiliteit gedaan. Een samenvatting van de projecten vindt u op www.klimaatverbond.nl Het inspiratieboek is in drukvorm te bestellen via www.sdu.nl Het boek vormt een aanvulling op de 'Handreiking klimaatbeleid en duurzame mobiliteit voor gemeenten en provincie' van Agentschap NL: www.agentschapnl.nl/lokaalklimaatbeleid

Wilt u inspiratie opdoen over duurzaam en energieneutraal bouwen?

Op www.youtube.com/nlduurzaamvastgoed vindt u interviews en voorbeeldgebouwen. Interviews met koplopers bij gebiedsontwikkeling en in woning- en utiliteitsbouw kunt u lezen op www.duurzaamgebouwd.nl

En kijkt u ook eens op www.agentschapnl.nl/energieneutraalbouwen en www.agentschapnl.nl/excellentegebieden.nl

COMMUNITY OF PRACTICE

EEN EFFECTIEVE EN INSPIRERENDE METHODIEK

Uit ervaring op diverse beleidsterreinen is gebleken dat een Community of Practice (CoP) een effectieve en inspirerende methodiek is om tot duurzame praktijkoplossingen te komen. Agentschap NL heeft sinds 2008 een aantal CoP's geleid om duurzame gebiedsontwikkeling praktisch mogelijk te maken: C2C in gebiedsontwikkeling, Oneindig Laagland en Mobiliteit en Leefbaarheid. Een CoP is een manier van werken voor een groep mensen die kennis, inzichten en ervaringen uitwisselen en al doende nieuwe manieren ontwikkelen om met problemen en uitdagingen om te gaan. Voor de deelnemers heeft het direct meerwaarde als de kennis nauw aansluit bij vragen uit de eigen praktijk. In de CoP's werken professionals van ondermeer gemeenten, provincies en marktpartijen samen met een brede oriëntatie en open mind. Discussies en cases worden afgewisseld met concrete ontwikkelvragen onder leiding van ervaren begeleiders. Qua inhoud wordt ingezoomd op de toegevoegde waarde van integrale duurzame oplossingen en op de vraag hoe je door integraal te werken kansen kunt herkennen en waarmaken.

DEELNEMERS GEZOCHT: CoP NIEUWE SANITATIE

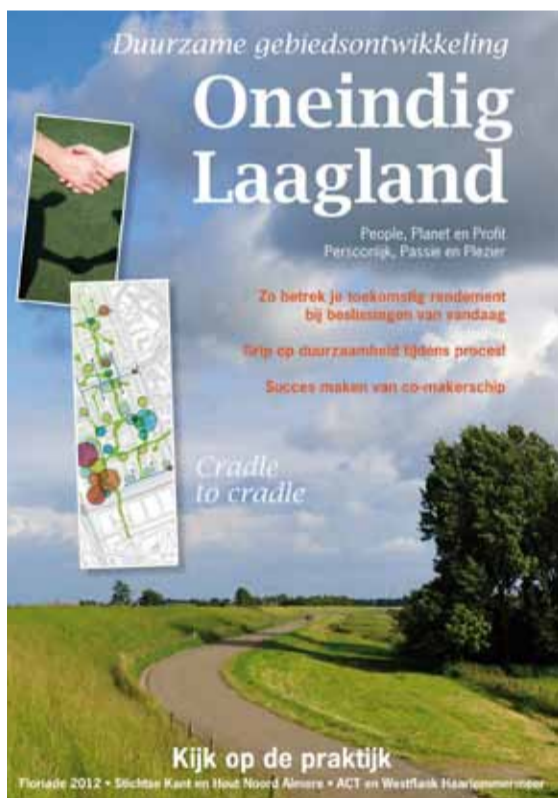
In 2011 start een CoP over een nieuwe manier van omgaan met ons afvalwater 'Nieuwe Sanitatie'. Hiervoor worden nog deelnemers gezocht. Voor meer informatie: Lidwien Reyn, lidwien.reyn@agentschapnl.nl of www.lerenvoorduurzameontwikkeling.nl/content/communities-practice

Dit is een publicatie van:

Agentschap NL
NL Energie en Klimaat
Croeselaan 15
Postbus 8242 | 3503 RE Utrecht
www.agentschapnl.nl/duurzamegebiedsontwikkeling
T (088) 602 92 00

© Agentschap NL | oktober 2011

Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld kan Agentschap NL geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

C2C KENNIS GEBUNDELD IN MAGAZINE

In het magazine 'Oneindig Laagland' presenteert een groep van 25 professionals in de gebiedsontwikkeling praktische kennis over Cradle-to-Cradle ambities bij duurzame gebiedsontwikkeling. De groep heeft zich anderhalf jaar verbonden in een CoP Oneindig Laagland en oplossingen ontwikkeld voor zeven ambitieuze gebiedsontwikkelingsprojecten. Uit de casuïstiek van de projecten komen drie belangrijke vraagstukken bovendien: financiering van duurzame gebiedsontwikkeling, het meten van duurzaamheid en effectieve samenwerking. De CoP is georganiseerd door Agentschap NL en de RnR groep. Het magazine kunt u downloaden via www.lerenvoorduurzameontwikkeling.nl

GREX+: NIEUWE MODULE VOOR FINANCIËLE GEBIEDSSTROMEN

GreX+ is een van de instrumenten uit de publicatie Toekomstwaarde NU! Deze webbased tool is in opdracht van Agentschap NL ontwikkeld door Strategis (specialist in GIS-modellen en ontwikkelaar van de veelgebruikte Gebiedsontwikkelaar). GREX+ laat de samenhang zien tussen de verschillende financiële gebiedsstromen Grondexploitatie (GrEx), Vastgoedexploitatie (VEx) en Beheersexploitatie (BEx). Marion Bakker, adviseur DGO bij Agentschap NL: "De module maakt het mogelijk om duurzaamheidsmaatregelen, met kosten en baten, toe te voegen aan de reguliere exploitaties. Dit kunnen zowel maatregelen op gebiedsniveau zijn (energie-infrastructuur, waterbeheer) als maatregelen op vastgoedniveau." Op de websites www.strategis.nl en www.agentschapnl.nl/duurzamegebiedsontwikkeling vindt u een demo van het model. Als vervolg hierop wordt in 2012 een inventarisatie gemaakt van kansrijke concepten. Meer informatie: marion.bakker@agentschapnl.nl

GEBIEDSKEURMERK 'BREEAM' GELANCEERD

De Dutch Green Building Council (DGBC) heeft het keurmerk BREEAM-NL Gebiedsontwikkeling ontwikkeld. Met het keurmerk wil de DGBC het mogelijk maken om de duurzaamheidsprestatie vast te stellen van de (her)ontwikkeling van een compleet gebied. Het wordt onderverdeeld in zes categorieën: management, bronnen, ruimtelijke ontwikkeling, gebiedsklimaat, welzijn en synergie. Met name de categorie synergie maakt het gebiedskeurmerk anders dan anders. Ze beoordeelt de onderlinge relaties tussen de verschillende elementen in het onderzochte gebied en voegt daarmee de extra dimensie toe die bij individuele gebouwen ontbreekt. Agentschap NL heeft zitting in de Adviesgroep Gebied.

Bent u geïnteresseerd in BREEAM-NL? Kom dan op 1 november naar een presentatie en workshop, georganiseerd door Movares en Agentschap NL, in Arnhem. Meer informatie: www.movares.nl/agenda en www.breeam.nl